

ЛНБ ім. В. Стефаника

00072995 (W)

2012

В. 88

ДОН ЖУАН

ПОЕМА ЛОРДА БАЙРОНА.

Переспів

Панька Олельковича Куліша.

— Накладом редакції „Правди.“ —

У ЛЬВОВІ, 1891.

З друкарні Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

17.

Отся тиха хуторна праця присьвячена тихому голубольку Братові
Василеві Михайловичові

Б і л о в е р с ь к о м у
на спомни про Мотрошівку і про Ганину Пустош.

Збірка М. С. ВОЗНЯКА

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ И- 35018

И 12925

ЕПІГРАФ ДО ПРИСВЯТУ.

No more, no more... Oh! never more, my heart,
Canst thou be my sol world, my universe!
On ce all in all, but now a thing apart,
Thou canst not be my blessing or my curse;
The illusion's gone for ever, and thou art
Insensible, I trust, but none the worse.

Byron, „Don Juan“, Canto I, stanza CCXV

ДО ВАСИЛЯ БІЛОЗІРЦЯ.

I.

Як ми спізналися, тоді нам гарно снились
Величні сні й святі про давню давнину:
Завзяті лицарі з недовірками бились,
Вели священнуою, мовляв Письмак, війну;
Благословляли їх на брань отці святіі,
І, як самі вони бороли Сатану,
Так подвизатися за Православну Віру
Веліли козакам, товкти Ляха невіру.

II.

Товкли-ж вони товкли, аж покіль дотовклись
До Грамот золотих і до Ножів Сьвящених, —
До брехень на весь сьвіт, що здавна завелись,
Тай досі веселять недоумків учених;
Тим часом, як Козак під Москаля хилився
І забував пісьні своїх Боянів темних, —
Тим часом, як сів Науки тихий сьвіт,
І нам завітував Любви Новий Завіт.

III.

Наука і Любов; Любов і знов Наука
Широкі крила нам, ще підліткам дали...

Як всенародня нам відкрилась туга-мука,
 На жертву снільно ми і серце й ум несли.
 Про що не думав дід, — натхнуло те унука,
 І ми себе на казнь Тиранству обрekli.
 Казнили нас за те, за що благословляти
 Повинні б і царі і дукачі багаті.

IV.

І ми, недобитки недолюдків лихих,
 Тихеньким голосом тепер уже вітаєм
 Молодїж, правнучат, преемників своїх,
 І пільги розуму від них людському чаєм.
 Дивітесь: ось іде до нас Двадцятий Вік;
 Двадцятий, як свого Небесного благаєм
 Отця, що б царював так д а л і чоловік,
 Як у горі що вік, що рік, що день, що час
 Він учить праведно, любовно й грізно нас.

V.

В імя великого Божественним умом,
 Що людям указав Єдиного Благого,
 Із поломя, котрим палає Сьвіт-Содом,
 Рятуйте розуми сокровища людського,
 Що б нарід вас новий не соромив стидом,
 Яким окрили м и вік деспотства тупого,
 Що на понурених лицем к землі вповав,
 Кайдани нетяму на розумі кував.

VI.

Як вісімнадцятий казився Вік всетечний,
 Тоді почав рости один такий, що всіх
 Братів о Господі в любові бесконечній
 Вбачав і розумів серед земних утїх.
 Недбалий він про все удався і беспечний,
 Впадав незгірш і сам у первородний гріх;
 Та почасти зринав на Сьвіт з гріха безодні
 І жаром каяття налив серця холодні.

VII.

І душу нам свою непевную, сумну,
 У книзі виявив, котрій не знали рівні.

Суворо на свою отчизну позирнув,
 Як ми на всобиці і ледарства Вкраїні.
 І що умом ясним і серденьком збагнув,
 Те словом мудрости прикидно-юродивим,
 Палючим і ніжним у спадок завіщав
 Таким як Гете мов, самобутним умам.

VIII.

Нема в нас розуму глибокого такого
 І слова віщого про наших правнучат:
 Подаймо-ж книгу їм Учителя чужого,
 Що довго буде ще народи наставлять,
 Як вберегтися їм від духа підступного,
 Що звик Наукою Лукавство прикривать,
 Тим часом свій кукіль, що зветься Егоїзмом,
 Веїває, граючи у жмурки з містицизмом.

Панько Омелькович Куліш.

ДОН ЖУАН.

Пісьня перва.

I.

Налагодивсь отсе поему віршувать;
Кого-ж би то мені та за героя взять?
У нас тепер, що рік — то все нові герої...
Роздивимось, аж ні! не Гекторі се с Трої.
Не хочу славити пройдисьвітів таких.
Старий друг Дон Жуан далеко лучче їх, —
Той, що на сцені в нас колесь гуляв, крутився,
Аж покіль до чортяк у Пекло провалився.

II—IV.

.....

V.

Як ще не проявивсь Агамемнон Атрид,
Багацько Лицарів і Мудрих бачив Сьвіт.
Тай навнісьля сего Царя Царів бувало,
Хоч не зовсім таких, а все таки чимало,
Та через те, що їх поет не висьпівав,
Усіх їх до 'дного Народ позабував.
Нікому з них ганьби я не чиню й догану,
А пісьню, все таки, сьпіваю Дон Жуану.

VI—VII.

.....

VIII.

Родився Дон Жуан в Севильлях осяйних,
Ніде нема жінок і ашельсин таких.
Кому не довелось в Севильлях пробувати,
Не довелось, мовляв, і дивам дивувати.

У Шпана города другого не знайти,
 'пріч Кадікса хвба, такої красоти,
 Ріка Гвадалквир текла повиз палати,
 Де жив Жуанів рід, отець його і мати.

IX.

Отець його Дон Хоз, був бравий Дворянин,
 Дворянський рід його ні Мур, ні Жидовин
 Не сплямував своїм покривенством поганим.
 Із Готів-пращурів бував знай правом правним,
 Ніколи на коня хто луччий не сїдав,
 Ніколи і с коня значвійший не зсїдав.
 Отсей-же то Дон Хоз вродив мого Жуана,
 А той вродив. . та ще про се казати рано.

X.

Під пару-ж Хозові і Хозиха була.
 Письменства всякого і мудрощів дійшла :
 Якою б мовою науку ні назвати ,
 Все знала. Із її умом хвба зрівняти
 Єї-ж і серце ; бо й великого ума
 Людина, чуючи красвіла з сороба,
 А добродїтельна на неї позирала
 І мовчки з зависти до неї умірала.

XI.

У пам'яті її ніхто не бачив дна,
 Мов актор, знала всі комедії вона,
 Коли б хто роль свою забув слезувати,
 Могла б вона йому на пам'ять проказати.
 І той хто сивії панчохи поучав,
 Як Бог сей Свїт создав, як Чорт на Бога встав
 І той — здалось би нам, — не тямить ні белмеза,
 Така промовиста була Донна Інеза.

XII.

У Математиці кохалася найбільш,
 Великодушїєм пишалася незгірш,
 В розмовах сипала Аттичеською сїллю,
 В високих помислах збляжалась к божевіллю,

Сказати коротко: проявою була.
 Носила Кавіфас із ранку, а прийшла
 Вечірняя пора — шовками шелестіла,
 Та їх пропсеувать не поетвчне діло.

XIII.

Латину знала, се єсть — тільки „Отче Наш“,
 І Гречину також, не вельми то гаразд,
 Романи де-які в Францужчині читала,
 Хоч розмовляючи по-де-куди й кульгала,
 Не вельми вбилася і в Шпанчину свою:
 Бо темна річ її була, — на тім стою,
 Проблемами її химерними сповняла,
 Немов тасмність їй поваги надавала.

XIV.

Європейський й Аглицьквий вподобала язык,
 Ще й аналогію знаходила між них.
 На Біблії вона сю думку обпірала,
 Хоч Біблія мені того й не доказала.
 Дарма, нехай і так: нема в тому гріха,
 Як хто не вичитав сьвященного стиха.
 Дивуюсь одному: єврейське слово сущий
 У нашій мові б то виходить — прокляту щий.

XV.

Є дома в нас такі, що ріжуть язиком,
 Вона здавалась нам друкованим письмом.
 У неї проповідь блищала в кожному оці
 Мов сонце із за хмар на темрявім востоці,
 А на самім чолі сів чудовний сьвіт:
 Там із Новим Старий зіходився Завіт.
 Вона кругом себе всі мряки розганяла,
 Бо й казуїстку за пояе затикала.

XVI.

Коротке слово: се була сама лічба.
 Казав би в ній свідить тих теорем гурба,
 Що поприходила всі цензорські митарства,
 Як понадхмарного, так і хмарного Царства.

Була в нех чистая-пречистая мораль,
 Що й Зависті самій здавалась мов кристаль,
 Та що ві сич, мовляв, аві сова не знає, —
 Найгірше з усіх зол, яке між нас бував.

XVII.

Шукати рівні їй вважав би я за гріх:
 Бо переважила і праведниць усіх,
 І так зневажила чортячі трихі кляті,
 Що й Янгол перестав спасенну охраняти.
 У всіх чинах своїх так праведна була,
 Як в Гаррисиновім годиннику стріла.
 На Сьвітї луччого нічого не видали,
 Хиба те мазиво, що Маккасар прозвали*).

XVIII.

Була вона сьвята; по що воно сьвяте
 Про Мир наш грішницький? слівце чудне й пусте:
 Бо й наші праотці не вмели цілувати,
 Покіль їх з Райської не витурено хати,
 Де в тихости сьвятій в невинності жили,
 (Дивуюсь, як вони й добу пробули!)
 Отим-же то й Дон Хоз, як рідне чадо Еви,
 Знаходив ласоці на заказному дереві.

XIX.

Був чоловіга він лагідного ума:
 Чи вчений хто, чи ні, йому було дарма,
 Вчашав сюди й туди по власній уподобі,
 Про жінку-ж байдуже, що, може, й крикне: про бі!
 Злорікий Сьвіт всігди вішається тим злом,
 Як царство падає, або поважний Дом.
 Шептали інчі: „дві“, а інчі: „та аж трое!“
 Про хатню-ж моркву геть доволі і одної..

*) Оповідка: „Описанне достоїнств не до порівняння ні с чим Маккасарського Масла.“

XX.

Інеза-ж, дивлючись понад людьми з гори,
 Цїнила високо достоїнства свої,
 Зневагу стерпіти, — се треба быть сьвятою.
 В моральності своїй вона й була такою;
 Та в неї у душі чортяче щось було:
 Часом находило таке на неї зло,
 Що правду й вигадку свою до куни бгала,
 І моркву Хозові вже не шкребла, — стругала.

XXI.

Воно річ не трудна із олухом таким,
 Що часто й провинить, а все не сторожкий;
 Та й наймудрійші з нас, що всяке средство знають,
 Години й цілі дні такі небачні мають,
 Що й віялом своїм дамуня їх уба;
 А між дамунями такі завзяті є,
 Що віяло у них мечем січе — рубає...
 Чого воно так єсть, ніхто сего не знає.

XXII.

Учену сватати, навченому шкода;
 Та і такому жить з ученою біда,
 Що й добре народивсь і добре в школі вчився,
 А потім на книжки й премудрощі ужився.
 Чого буває так, про се ні, не скажу:
 Не йде в ту річ воне, що вам перекажу.
 Я козаком живу, та всіх остерегаю,
 Що панночок собі учених вибірають.

XXIII.

Дон Хоз і донна Хоз, знай гризлись, а за що?
 Із множества людей не скаже вам ніхто;
 Хоч сотні є таких, що треба все їм знати,
 Що не торкається ні їх сїней, ні хати.
 Пронирство, се в мене найогиднійший гріх,
 Но коли я в чому сію над усіх,
 Так се, що б справами чужими кермувати,
 Дарма, що про свої не вмю добре дбати.

XXIV.

Отсе-ж я умішавсь між них, як добрий друг;
 Та на мене від них дихнув важений дух.
 Я думаю, чорти в обох тоді седіли,
 Що не зайду до них, усе замкнені двері,
 Одвірник, правда, їх в тому мені признавсь;
 Ну, та се ще річ мала, а ось що не гаразд:
 Що хлопчик Дон Жуан з ненацька чи з настрою,
 На ганку жовтою облив мене водою.

XXV.

Ледаче, в кучерях круг голови, хлопя
 Шкодливе з малечку було собі малпя.
 Родителі його ні в чім ладу не знали,
 Опріч у тім, що в двох усяк його неували.
 І виросло з його без упину чорта,
 Замість, що б гризтися між себе без пуття,
 Послать було б його в яку хорошу школу,
 Чи дома чустрити, як сьлід про довшу пору.

XXVI.

Дон Хозе і його поважная жона
 Обоє мучились, як в пеклі Сатана,
 І хоч бажали вже одно-одному смерті,
 Однак ніхто не знав, що се нещасні черті.
 „Благовоспитана“ бо парочка була:
 Перед сторонніми не виявляла зла,
 Аж покіль гашений огонь не загорівся,
 І на весь сьвіт скандал, як єсть, не обявився.

XXVIII.

Бо панї Хозиха зізвала лікарів,
 Що б довести, що муж її осатанїв.
 Ті бачать, що він геть розумно розмовляє,
 Тоді вона: що муж аж надто злий буває.
 Вони питають: чим виявлює він зло?
 Сюди, — туди, — між них нічого не було,
 А тільки що вона людей шанує й Бога...
 Химерною здалась тим лікарям небога.

XXVIII.

Вела дневник вона усїм його гріхам,
 І рилась по його паперам і книжкам,
 Що б ізнайти який докір у божевіллі;
 А понуком її були усї в Сивиллі.
 Розносили кругом балаки по Сьвітах,
 По адвокатах, по затурканих судах,
 Хто ради забавки, від нічого робити,
 А хто — що б давню злість свою задовольнити.

XXIX.

Тоді найлучча ся, найтихша з міждо жен
 С такою ясністю дивилась на терен,
 Котрим коханого її кругом пронзала,
 Як древні Спартанки вікам переказали:
 Що, як поляже муж, с повагою мовчить,
 Не стане охати, не буде сльіз ронить,
 Так слухала й вона всі брехні неперушно,
 То й Сьвіт увесь гукав: О! як великодушна!“

XXX.

Річ певна: як усе круг тебе загавчить,
 Премудро приятель твій чинить, що мовчить,
 Та любо-ж і в людей великодушним бути,
 А й надто як собі тим можна що здобути.
 Не *malus animus* — законницьке воно,
 О, ні! ми сей покліи закинули давно,
 Самому метатись — се було б не гарне діло,
 А інші терзають, — бувай байдужим сьміло.

XXXI.

Коли вже в тих сварках згадалися старі,
 А до старих брехень прибрехано нові, —
 Ні я в тім провиню, се кожен добре знає
 Тай ніхто інчий; бо усяк їх памятає...
 І воскресення їх за славу стане нам...
 Печина сей контраст у зуби ворогам,
 Та з воскресу того скористує й Наука:
 Попотрошить нутро — розумна дуже штука.

XXXII.

Питались друзі їх як-небудь примирити,
 А потім родичі, — що б більше подроцити,
 (Трудна річ раяти в таківському случаю;
 Не знаю сам — кого б я їм про се пораяв:
 І друзі й родичі непевний тут народ.)
 Судовики-ж одно торочили: — розвод!
 Но перше вїж кручкам за працю заплатити,
 Дон Хоз умер, звелїв Інезі довго жити.

XXXIII.

І пренещасно вмер: бо, скільки я прочув
 Од судових панів, і сам догадлив був,
 (Вони-ж бо туманом всі речі криві звикли
 І до обачності ще з малечку привикли.)
 Своєю смертю річ прегарну зопсував,
 Тай тим ще нам жалю великого завдав,
 Що всі, хто знав єго, сердечно жалкували,
 А інчі — ти б казав — і сльози утирали.

XXXIV.

Та, Леленько! умер, і ми з ним погребли
 І всіх сусід чувства й суддівсьві хабарі.
 Його дім продано, розпущено всі слуги.
 Одну з його дівок узяв жид до услуги,
 А другу — ксендз: так, бач, проміж людьми я чув.
 Питав у лікаря: чим він недужий був?
 „С поганки (каже) вмер, а заразивсь від жінки,
 Тай сам уївся їй і в серце і в печінки“.

XXXV.

Отсе-ж Дон Хоз та був поважний чоловік.
 Я мушу се сказать: бо знав його весь вік.
 Тим годі хяби вже його слезувати,
 Тай нічого гаразд про його розказати,
 Коли-ж його страсті киїли надто геть,
 Не кумою-ж бо й був, що б з вінцями ущерть,
 Так се того, що він палким на сьвіт родився,
 І в книжні мудроці не так-то вельми бївся.

XXXVI.

Які б там ні були поважності його,
 Чи хвиби, — натерпівсь бідаха усього,
 Признаймо се: воно нікому не зашкодить,
 Тяжку годиноньку — нехай до нас не ходить, —
 Переболів Дон Хоз, як опинивсь один
 На курені своїм серед німих руїн.
 Боги доматорства його кругом лежали.
 Чи жити ще? о, ні! умерти вже с печалі!

XXXVII.

Вмер інтестатом *) Хоз; по нім зоставсь один
 Насльідником його de iure — спадковим
 Маленький Дон Жуан. Доми, поля, дуброви,
 В загребистих руках баряш дали б здоровий
 Та краще одвинець у матері росте,
 Ніж інде між людьми, всі знаємо про те.
 Опекуном йому була сама Інеза
 Про догляд сторожкий природи й інтереса.

XXXVIII.

Найрозумнійша з жон і вдів також вона
 Бажала, що б Жуан був паратон **) ума,
 Достойний прашурів правих лицарства сонець,
 (Кастилець по отцю, по неньці Арагонець,) —
 Що б левом-лицарем він був із лицарів,
 Про той случай, як цар наш піде на царів, —
 Умів конем гайсать у день і серед ночі,
 І замок взять взяттем, чи монастир дівочий.

XXXIX.

Та те, чого вона жадала над усе,
 Що бачила в самій собі, яко-ж про се —
 Токмачила, немов с Письма Святиого брала,
 Ученим, що синьку про воспиток***) наймала, —

*) Без тестаменту, чи духовної.

**) Взірєць, термін друкарський.

***) Воспиток — вихованне.

Було: що б востит був без потуру-мораль.
 Веї лекції його — пречисті, мов кристаль,
 Перш слухала сама і востит був моральний,
 Все знав опріч наук, що зуться: натуральні.

XL.

Веї мови, а найбільш він мертві штудував,
 З наук-же більш, мовляв, абстрактні тільки знав,
 Із штук понереймав, сказати б тільки лишне;
 На що-ж бо панові таке, що зуть — практичне?
 „Слобідного“-ж того, що скоромом зуть,
 Не дано хлопцеві — ба! навіть і нюхнуть,
 Найбільше-ж таємно людського роду росплід,
 Що б не зробив його роспустним раній досьвід.

XLI.

У клясиках його морочили, хоч кинь,
 Нечисті любощі богів і їх богинь,
 Що гомону в Римлян і Греків наробили,
 Та ні штанів, анї корсажів не носили.
 Викручувались в тім поважні таторі,
 Як від ігумена ченці в монастирі.
 Та і Гомера і Виргилія їх била
 Інеза, мов ченців: бо мифів не любила.

XLII.

Овид — віршований гульвіса й брехунець; —
 Анакреонова мораль — олжи взірець;
 В Катулла не знайти пристойної поеми,
 Та й Сафо одою дає примір мерзений,
 Дарма, що Логвин-Грек плете, що буцім гимн
 Ніколи не шряв ще полїтом таким.
 Виргилій не грішив своїм стихом тісним,
 Опріч „Formosum pastor Corydon“ гидким.

XLIII.

Лукрецій бузувір — се надто харч міцна
 Про шлунки молоді й не звариться вона.
 А Ювенал — шкода казати, що він злюка
 І певно, що його сатира добра штука.

Та правду мовити, буя вже надто він :
 Сьпіваючи реве, мов на пожежу дзвін.
 І Марціяла як хвалять за епіграми,
 Що відвертаються від них тендітні дами?

XLIV.

Жуан по гарному виданню вчивсь як сьлїд,
 Очищено його ще за давнешних лїг
 З усього скорому, що хлопцю не годиться
 Очима чистими читати, ба — й дивиться,
 Та жаль було псувать смиренного півця
 І все пришито знов любенько до кінця,
 Так оцадив свою кохану річ „іздатель“,
 Зробивши скорому дїтворі „указатель“.

XLV.

Бо тут воно стоїть як військо у шиках,
 Замість що б розбрестись у книжці по листках,
 І все добою йде з молодиком розумним,
 Що б ізробить його з розумника безумним,
 Аж покіль не такий спасенний видавець
 Ростикає все те, мов в клаптики кравець,
 Що б їм, мов садовим богам, там не стояти,
 Що тіла грішного не звикли прикривати.

XLVI.

Ще й молитовник був (фамільний се в них був)
 Про мшу сьвяту і всіх прапращурів відбув.
 Закрашено його химерним малюванням,
 Кривляками, зьвірми й любовним милуванням.
 Сего я не збагну ; які йшли молятві
 На ум, — хто позирав на любоці й леви.
 Та ненька требник сей про себе замикала,
 Синкові-ж інчого про мшу сьвяту давала.

XLVII.

Казання слухав він, а іноді й читав ;
 Гомилїї й життя сьвятих на память знав,
 До Єронима і Хризостома привикши,
 Вже не скучав, такі читавши речу інді,

Но віру як прийняти і свято зберігати;
 Усіх тих малярів не можемо рівняти
 До Августина, що в його гірких признаннях
 Завидуеш гріхам припадним в покаяннях.

XLVIII.

Жуанові була й ся книга запертна
 О матері; і тут була права вона,
 Коли вже справді се хороше вихованье...
 Аві годиночки над сином пильнування
 Не втратила вона, і навіть наймички
 Були старі в її і як відьми гидкі.
 Чинила так вона, як був ще Хоз на світі.
 Я раю всім жінкам розумно так чинити.

XLIX.

У „благоправності“ і в благодаті ріс
 Жуан; — в шість год дитя, — мов ангел з неба зніс,
 А в одинадцять літ лицем преуродливим
 Він обіцяв зрости розумником щасливим.
 І всім здавалось, що до неба прямував:
 Бо половину дня у церкві пробував,
 А другу с татором, з сповідником поважним
 І з ненею, кружком на все чуйним і вважним.

L.

В шість год він був дитя прегарне, я сказав;
 В дванадцять вродою і тихостою вражав.
 Хоч у дитинстві був Жуан мій трохи впрямий,
 Та між ними зробивсь він хлопчиком слухняним,
 Бо не даремно в нім пригашувано дух,
 І мати всім чужим натуркотала слух,
 Що молодий її мудрець, що підростає,
 То більше тихості й поваги набірає.

LI.

Не певен був я в тім, не певен і тепер,
 Та розібрати се — не так то час добер.
 Я тата знав його, і маю кебет наче
 По батьку вгадувати і сина в його вдачі.

Хоз і його жона до пари не прийшлись :
Вони, мов кінь з волом, в одно ярмо впряглись.
Та про скандали я ніколи не шуткую,
Злорікою не був і з серцем не жартую.

LII.

На свій-руч не скажу нічого, а ні-же !
Одно скажу хіба : — про се я знаю вже —
Що, коли б сина мав (щасливий, що не маю,) —
Дак із Інезою, — се сміло возглашаю, —
Ніяк би не занер його на самоті,
Що б катихизма учивсь у темноті.
О, ні! я зараз би післав його до школи,
Де навчено й мене сирягати всі глаголи.

LIII.

Бо учаться там... ну, я не хвалюсь, що вчився
І я там дещиці. Мовчу, у віщо вбився.
Як і про Грещину, що вже давно забувся.
Я думаю, що там... Та *verbum sat*. Я збувся,
Всього, чого навчивсь з другими багатьма.
Премудра школа се ; премудрості в ній тьма,
Не був жонатим я, та думаю, що сина
Не треба вчити так, як школа та учила.

LIV.

Жуанові вже рік с'мняцьцятий пійшов.
Високий, гарний він, тонкий : бо не ввійшов
У силу ще ; хисткий, як паж, хоч не пронира.
Всі, опріч матери, вважали чуприндира
Дорослим вже ; вона-ж дровичлась, ти б казав ;
І гризла губи, як таке хто промовляв.
Бо скороспілости Інеза не бажала,
І ранне мужество за щось страшне вважала.

LV.

В премудрім виборі приятельок її
Одна була, як тїнь тихесенька в семьї.
Як Донну Юлію вродливою назвали,
Се тільки начерком красу її списати,

Принади з нею так були нерозлучні,
 Як пахощі с цвѣтком, як з морем кораблі,
 Чи с Купідоном лук... Ні, се вже не годиться,
 Хиба в тупих віршах Дякові знадобиться.

LVI.

По оку чорному, восточному, вона
 Була від Мурського потомства рожденá.
 (Не чисто Шпанська кров її була — сказати,
 А в Шпанах се — мов грїх який за ким признати.)
 Як наша гордая Гренада і втекав
 Плачущий Боабдил, її прапращур став
 При тих, що Африки непевної цурались,
 Похристїянившись у Шпанщинї зістались.

LVII.

Вона звінчалася (забув я родовід)
 З Гидальгом, да таким, що батько його й дїд
 Були вже помісьєю, не древні чисті Шпани.
 Тим супились на них веї родові гетьмани.
 Бо в них така була тяжкá морока в тїм,
 Кому женитися, чи не женитися с ким,
 Що тїлько у роду своїм жінок шукали,
 І родам тим, що дальш, то расу все псували.

LVIII.

Поганська-ж мішанка зробила диво знов:
 Воздвигла красоту, хоч зруйнувала кров.
 Бо з нечумазного Гишпанського коріння
 Вродилась не одна вродливості богиня.
 І вже її сини короткі не були,
 А дочки пишними трояндами цвіли.
 Та нехотя скажу, про що б хотїв мовчати:
 Що вмїли байстручків мужам своїм рожати.

LIX.

Чи так воно, чи нї, а тїлько Бог так дав,
 Що раса луччала, мов рїд новий настав.
 Аж ось він сцентрувавсь в одїнчиковї снаї,
 А той рїд передав дочцї, одній дитинї.

Всяк догадається, що ся дочка одна
 Не інший хто і єсть, як Юлія сама
 Прегарна й чиста, як голубка від природи,
 Була замужня й їй вже двацьцять і три годи.

LX.

У неї очі (їх я над усе люблю)
 Були великі (я такі найбільш хвалю).
 Живий огонь вона уміла в них гасити,
 Поки не прийдеться с ким щиро говорити.
 Тоді зникає вже лукавство їх нижнє,
 І згорда сяєво жактить поломянє.
 Проречиста любов виразно говорила...
 Та Юлія свій жар заздальгидь гасила.

LXI.

Волосє с пбблиском нависло на чоло,
 Що било розумом, гладесеньке, як скло.
 Веселкою брова згиналась по-над оком,
 А щоки залило мов пурпура потоком.
 Часами наче сьвіт сьвітвся кривь його,
 Мов з неба блискавка тиха червоногб,
 Бо й справді мало краль таких на сьвітї пишних
 Висока .. не люблю дамунь, мовляв, товпижвих.

LXII.

Вже мужня і до двох десятків год жона,
 Лучила мужові за пятьдесять вона.
 Не треба довго в нас таких мужів шукати,
 Та лучше б, думаю, двох, ніж одного мати,
 По двацьцять і пять год, ой надто в тих краях,
 Де сонечко пече мужаток так, що страх.
 „Mi vien in mente“, се й пречисті жени знають :
 Бо мужа в трицьцять год над інших прекладають.

LXIII.

Скажу по правді, се сумна, та й вельми, річ
 А винен хто в тому? Отта захмарна ніч,
 Що бренну нашу плоть, мов горен глину, палить,
 Пече під спеку так, мов чорт у Пеклі варить.

Хоч постуй, хоч молись, плоть брєнна-немішна, —
 І душу праведну хапає Сатана.
 В людей се любощі, у Бога перелюбство,
 А кєєндз шєнче, що тут боротись буде — głupstwo.

LXIV.

Щасливі Сїверці! оттам вона, мораль!
 Там добродїтелї чистїщі нїж кришталь.
 На холод випруть грїх там голїй, без усього.
 (Снїг і Антонїя опамятав Сьвятого).
 Там Суддїї знають, щó коштує женська плоть.
 Про гаха в них пеня, мов про коня оброть,
 Ще й не мала пеня, геть, геть таки поважна!
 Бо женське тїло там звичайна рїч продажня.

LXV.

Альфонсом Юлїя звавсь муж, чи чоловік.
 Хороший на виду під його дойшлий вік.
 Ані любови, вї ненависти до нього
 У вїї не було, таки нїже нїчого.
 Жили вони собі, як часто в нас живуть;
 І не самїтня їх була й не в порі путь,
 Та він ревнивий був, хоч не з'являв печали.
 Бо хто ревнує, той не любить, що б се знали.

LXVI.

Інеза й Юлїя були мов один дух.
 Чого — я не дїзнавсь, і хто з них чий був друг.
 Не óдного були вони смаку й науки:
 Бо Юлїя, мовляв, пера не брала в руки.
 А то шєптали ще (та певно се брєхня:
 Ледащо має цїль, а брєше навманя).
 Що буцїм Дон Альфоне, як ще не оженився,
 Під праведну вдову близесенько мостився;

LXVII.

Що і тепер вони на тїм таки мосту,
 Хоч, правда, час надав їм більшу чистоту.
 Інеза прийняла і Юлїю у дружбу,
 І певно, що не їй, собі служила службу.

До себе-ж близячи простушечку таку,
Робила комплімент супружньому смаку
Хоч і не втишила (хто зміг би се?) скандалу,
Да торохтіли вже про те якось помалу.

LXVIII.

Не дивно, що й казати: чи Юлія дійшла
Очима інших лиць до давнього узла,
Чи узлик сей сама вона таки відкрила,
Про се вона ніже нічого не з'явила.
А може, й так було, що їй байдуже все,
Чи спершу самого, чи навпісьля уже:
Се справді давна річ що думати й казати,
Вона-ж, бачу, про те наважилась мовчати.

LXIX.

Побачила вона Жуана, і хлоця
Голубила, немов гарвісенське малпя.
Нема в тому вини, коли йому тринацьцять
Годків сповнилося, а їй минуло й двацьцять,
Но я всьміхатися байдужно вже б не став,
Як хлопцеві мойму сімнацьцятий настав.
Прибавка трох годів предивну переміну
Там робить, де-ж жарн деруцьця ба й на стїну.

LXX.

Яка б там ні була причина, а вони
Зробилися другі, не ті, що перш були.
Понурять очі і вітаюцьця іти мовчки,
А в поглядї якесь мішанне... точки, точки.
Де-хто вже й розгадав, мов та ворожка сні,
Що знала Юлія всему тому резон.
Жуан-же, сей блукав у домислі-туманї,
Мов той, що чув, а сам не був на Океанї.

LXXI.

Та й холод Юліїн бував таквй ніжній!...
І рученька її тремтіла, як її
Вона з його руки тихесенько виймала,
А винявши, свій сьлїд позаду зіставляла —

Ласкавий стиск, такий тремтючий, що й не знав,
 Чи справді то був стиск, чи сам собі вдавав:
 Та в серці і сама б Армида не зробила,
 Такого подиву, як та предивна сила.

LXXII.

Зустрівшись вони вже не усміхались, ні!
 Та смуток і над сьміх був кращий у її.
 Чи в серденьку вона щось глибоко таїла,
 Вона того сказати собі не вміла.
 Но, що ховала все в сердечному огні,
 Здавалося воно ще тим дорожче їй.
 Невинність хитрощі своєї й лукавства має;
 Прикидності її сама любов навчає.

LXXIII.

Но страсть виявлює сама, що в ній горить,
 Ба й морокам своїм. Так в темряві таїть
 І пророкує нам величне небо бурі,
 Що нагромадилися ув огнявій лазурі,
 Який на собі вид вона б ні прийняла,
 Прибе той прикид жар, мов громова стріла.
 Погорда, холод, гнів, ненависть і неласка —
 Все буде пізнія вже, та й вельми пізнія ласка.

LXXIV.

З'явилися тоді й зітхання переважкі,
 Що здержувано їх, і погляди — крадькі,
 І червонінне, хоч вічого не зробили,
 Такого, за що б їх приятелі судили,
 І трепіт зустріту, і мука самоті, —
 Всі ті прелюдії дрібні й чудні, що ти,
 О страсте молода! від них не слобонися,
 Поки ще новичок, поки не загорися.

LXXV.

Бідашка Юдія попалась в ту біду,
 Що підсковзнутись їй ось-ось, мов на лїду,
 І зрадити свого шановного мужа.
 Однак була вона, що та левиця дужа.

Повага родова, релігія, мораль
Зробили дух її твердим, мов криця-сталь,
Злякався б од її статечности й Тарквіній,
А й надто, що втекла під плахітку Марії.

LXXVI.

І обіцяла їй не бачити й не знать
Жуана й матери його по вік, та впять,
Не пропустивши дня, візиту їм зробила...
Страшенно звонтпила, як двері відчинила. —
Аж ні! се не Жуан... Знов хтось дверима хисть!
Се певно він.. Ох, ні! се до Інези гість..
Боюся вельми, що в той день Марія Діва
Не чула, що б її знов Юлія молила.

LXXVII.

Тепер надумалась вона, що женська честь
Щось дужче, ніж усі такі спокуси єсть.
А втеки боязькі, се щось низьке, мужиче
Стояла і стоїть вона лякливих вище.
Се єсть — вона од нині всіх мужчин
У серці під один поставила аршин.
І хоч би як була зітханнем їх багата,
А буде бачити у кожному тільки брата.

LXXVIII.

Коли-ж би сталося — хто скаже наперед?
Лукавство дьявольске усюди вдів вред, —
Коли б вона, кажу, почувалась у серденьку,
Що там не все гаразд, не все там хорошенько;
Що хтось їй по смаку, дак чесна й мудра хіть
Повинна все таке у серці задушить;
А став би він благать, від себе оддалити...
Я раю молодим дамуням так чинити.

LXXIX.

Ще-ж і божественна на світі є любов,
Пречиста й осяйна, як первородна кров, —
Така, що й Ангели сьвятою величають,
І жени, що себе за янголяток мають, —

Платонова любов, „така, як от моя“.
 Казала Юлія, та й щиро, — певен я.
 Так і бажав би я, що б Юлія мечтала
 Божественно, коли б лише на думці мала.

LXXX.

Безвинна се любов, не має в ній біди
 Для молодих сердець, хоч до ста баб іди.
 Перш можна в ручку, там і в губки цілувати;
 Та я на досвід сей не вельми то багатий,
 Я тільки чув, що тут любовна та межа,
 Що вже за нею гріх заріже й без ножа,
 І не моя вона — хто пропаде на віки,
 Остерігаю всіх, нехай мовчать злоріки.

LXXXI.

Ну, хоч би вже й любов, та що б межа була,
 Мечтала Юлія, голубонька без зла.
 Нехай мій Дон Жуан оказії не втратить
 Дознати любощів, що б вічно пам'ятати,
 Як жертва ся горить на чистім олтарі,
 Без диму й смороду, мов ранок на зорі;
 Нехай він навчиться, як личить юнакові
 Не знаю вже чого... у неї і в любові.

LXXXII.

Одігшись, як в панцер, в душеву чистоту
 І заміру свого в високу красоту,
 На міць свою, немов на шанець, уповала,
 А честь арматою потужною вважала,
 І мудро почала про серце міркувати,
 Що розуму над ним не треба вартувати.
 Чи певно-ж досягла мети високої тієї,
 Небавом знатимеш із новісти моєї.

LXXXIII.

Се був безвинний і можебний разом плян,
 А у недолітка який-же б то скандал
 Вчепився гострими, як в тигра, пазурами?
 Хоч би-ж і так було, спасенними б ділами

Серденько Юлії спокоїлось ; а се
 Хто має, сьміючись олжу перенесе.
 Бо й Христіяне 'дно 'дного нераз палили,
 Впевнившись, що таке й Апостоли б чинили.

LXXXIV.

Коли б-же тим часом Альфонс її скінчивсь...
 Не дай їй, Господи, що б помисел з'явивсь
 Такий у неї (тут вона перехрестилась).
 Що б і во сьні таке страшне їй не приснилось!
 Ну, та коли б, коли б, мовляв ксєндз *inter nos*...
 (*Entre nous* сказати б тут шмиги більш прийшлося :
 Бо по французькій так сердечна міркувала ;
 Та що-ж, коли б тоді в нас ритма закульгала !)

LXXXV.

Се тільки я собі так згіпотезував,
 Дойшовши повних літ, Жуан би ще припав
 Поважній удові як личить за супруга :
 Вона через сїм год була би недолуга.
 Тим часом (що б мою гіпотезу скінчать)
 Годилося би йому любовно з нею жити
 І любощів таких у неї поучатись,
 Якими й на небі могли б вони пишатись.

LXXXVI.

Та буде з Юлії. Спогляньмо, що Жуан ?
 Бідашний хлопчик ! він гаразд не знав і сам,
 Що се з ним діється : не висвіла ідея,
 Палкий, мов панночка в Овідія Медея,
 Страшенно дивувався, що се за новина !
 Ніже не постеріг, із відкїля вона.
 Не знав, що проста річ його мучить-лякає,
 Така, що підожди, вона запахне Раєм.

LXXXVII.

Мовчущий і сумний, недбалий, похїпний,
 Покинувши людей, втекав у гай хмурний,
 Він мучивсь раною, не знаючи де ліки,
 Топив свій сум тяжкий в самотині великій.

Я сам люблю її, сьвяту самотину...
 Та зрозуміймося — не вельми вже страшну,
 Не ту, де з дияволом анахорет гризеться,
 А ту, де Турчину мов у Раю живеться.

LXXXVIII.

„О любові! які ви гарні в тишині,
 Де восхит є певністю ховаються в тіні!
 Оттут імперія найвищого блаженства:
 Бо до небесного доходить совершенства!!
 Той Бард, що сї вірші колись провіршував,
 Про гарні любові незгірше засьпівав,
 Та в нього другий стих не до ладу виходить:
 Бо певність восхиту під пару не підходить.

LXXXIX.

Тут певно розумів Поет і воціяв
 До роду людського, що б кожен добре знав:
 Те, що між нас і так усяке добре знає;
 Або-ж навпосльї, що воно таке, дознає:
 Що ми не любимо, як нам хто перебе
 Обідать, чи любить все, що в любови є.
 Про „восхит“ більш теперя не скажу ні слова
 Та „певність“ двері, що б замкнуть була готова.

XC.

Наш молодий Жуан блукав по берегах
 Блискучих і мечтав о незмовних речах,
 А потім кидався у холодку на землю,
 Де дерево намет широкий розпростерло.
 Поети там свої видумують книжки,
 І ми читаємо часом їх залюбки,
 Коли в них не таке, як у того Вордсворта,
 Курзу-верзу мутне, що шлеш його й до чорта.

XCI.

Вовтузився він так (Жуан, а не Вордсворт)
 З своїми думами, як з їжаками хорт,
 Аж покіль серденько таки не подолїло
 Хоч трохи, що в іому так загадно болїло.

Що тільки зміг, усе з речами виробляв,
 Котрих під свій контроль ніхто не підобгав,
 І кинувсь мов Кальрідж, втерявши глузд природний,
 У метафізики колодязь безісходний.

ХСІІ.

Він думав про себе, він думав про весь Мір,
 Про диво з див-людей, про воздух і ефір,
 Про гори і про те, який се хрін спорудив,
 І хто той трус, війну і все таке спосудив,
 І скільки в місяця в попрузі довжини,
 І про ареостат, про висоти страшні,
 І як ті небеса безкрай і серед ночі...
 А потім по її, про Юлїні очі.

ХСІІІ.

В таких як се мислях поважний можець ум
 Вбачати нахилок до превисоких дум,
 Що й родяться в іому, або-ж їх набивають
 У голову про що, того і самі знають,
 Двують, як такий школярник молодий
 Свій ум по Небесам на поводї водив.
 По вашому того, що він філософ був,
 По моему того, що навуся здобув.

ХСІV.

На листе він дививсь і на цвіти;
 Чув голос у вітрах; з'являлися мечти
 Про гаєвих богинь, про сховища безсмертні,
 І як сі божества приходили до смертних.
 Збивавсь часом с троцку, години забував,
 І, як на свій тоді годинник споглядав,
 Вбачав, що престаре, одвічне время бігло,
 І через те давно все на столі простигло.

ХСV.

У книжку іноді Жуан мій зазирає,
 В Боскана, і мов той листок в нас трепетав.
 Од вітерця, як ми в садовині читали,
 Так від сердечної поезії дрижали

У молодій руці містичні ті листки,
 Казав би чарами хто сипав з висоти
 По вітру, як про се не раз, не два чували
 Ми від старих бабусь, що нам казки казали.

XCVI.

Так у самотині за часом час летів.
 Не ситий тим Жуан не знав, чого хотів.
 Ні пінні мечти, ні поетичні сьпіви
 Жадібної душі і серця не сповнили.
 Бажав би він чоло до лона притулить
 І чути серденько, як до його стучить,
 Та й ще чогось бажав, — чого, шкода казати,
 Ще пірано меві про те оновідати.

XCVII.

Самітницькі — лісні блукання ті й мечти
 Від Юліїної не вкрились ніжноти.
 Та нас Інеза, а не Юлія вражала,
 Що синові віже нічим не докучала,
 Ні дивуваннем, ні догадками, ві що...
 Невже-ж би то вона не дбала ні про що?
 Чи бачити того вічого не хотіла,
 Чи виявити б то, пройдоха, не здоліла?

XCVIII.

Чудна, а тим часом звичайна дуже річ.
 Наприклад, інший Пан, що Пані його, 'проч
 Його самого, й ще... Оттак-же! і забувся,
 Де й на яку про се я заповідь здобувся.
 (А вже, як гріх кому на очі викидять,
 Не помиляйся віже: повинен добре знать.)
 Я, бачите, кажу, що хто жену ревнує,
 Про помилку сусід від него-ж і почує.

XCIX.

Справдешній муж всегда недівірком бува',
 І помилками знай псує свої права.
 То там ревнує, де сном — духом той не знає
 То вірять, і собі сам роги приправляє.

Певніща над усі гіпотеза така,
 І, коли явно вже, глузують с простака,
 Тоді дувуєцьця, які вони ледачі,
 А не тому, що він сіліпуючи не бачив:

С.

Не добачають то-ж батькі і матірки
 Очима рисьсьими, щó коять їх синки;
 Тим часом з боку Мір хихикаючи бачить,
 Як та одінчика, той одиначку сачить.
 Аж поки прийде час, годинонька тиха,
 Що не втаїти їм скоромного гріха.
 Тоді вже плачецьцьця ридав батько й мати:
 „На біса нам було наслідника бажати!“

СІ.

Інеза-ж так була дбайлива і зірка,
 Що мушу думати — була їй тут рука
 Зіставити свого Жуана у спокусі, —
 На щó? про се хіба спитаймо у бабусі,
 Або — що б закінчить Жуанову науку,
 Або — що б об'явить Альфонсу гарну штуку,
 Під той случай, як він заходицьця мечтати
 І жіночку свою аж надто вихваляти.

СІІ.

Було се літечком — предательська пора!
 Та в Маї і весна так само нависна.
 Про се у Сонця є статечная причина,
 Та що б там ні було в того старого хріна,
 А можна є певністю сказати, що пора
 Нам небеспечна, як присмалює жара.
 У Марті місяці зайчиці неспокійні,
 А в Маї мусять быть вже інші Героїні.

СІІІ.

Було-ж, от літечком, Іюня шестого,
 У датах я люблю щось певно — певного —
 Не про вікі одні, а й про годи й неділі:
 Бо й се в судеб людських перепряжки швидкі,

Там ноту вже нову Історії дають,
Через Імперії й Царствá кур'єром дмуть,
І zostавляють сьлїд свій тільки в хронольоґів,
Та ще подéкуди в post obits'тельоґів.

CIV.

Іюня шóстого, годин о шість, чи сїм,
Сидїла Юлїя під покриттем таким,
Як звикли Гурїї у Магомета мати,
Або у нашого Поета лавреати,
У Мужа, що учив його Анакреон,
А лаври дав йому казенні Аполлон,
З усїм, що в нас беруть Поети-Лавреати,
Все те він заслужив... щасливо панувати!

CV.

Сидїла Юлїя, да тільки не одна...
Як тут їм прислуживсь лукавий Сатана,
Не знаю, та хоч би і знав, то б не промовив.
Мовчки добра річ в пері і в язикові,
Не знаю-ж, як воно так сталось і про щó,
А тільки тут лице було з лицем, от щó!
В такім случаї я б їм раяв не дивитись,
Та се труднезна річ — від погляду вхилитись.

CVI.

Яка-ж бо красота була в її очах!
Все серденько її горїло на щоках.
Горїло чисте, як в нїжної голубиці...
(Любов! які в тебе предивні таємниці?
Потужний у тебе лягає в боротьбі,
І любо слабого піддержати тобі)
Хоч перед нею хляб розверзлася страшевна,
Та вірою в себе була вона натхнена.

CVII.

Про силу-ж то свою і думала вона, —
Про те, що не доріє Жуан до літ сповна,
Та ще про дурощі соромлявого страху,
Про вірність, про свого Альфонса бідолаху,

Що вже йому тепер за пятьдесят років...
 Що б думала про се, не вельми б я хотів:
 Бо рідко лік такий буває до вподоби,
 Хиба у грóшах він приходить до шаноби.

CVIII.

Як скаже хто: „Казав тобі раз пятьдесят“,
 Се єсть, що він тебе сим думає проїнять.
 Як скаже: „Пятьдесят стихів моїх в печати,
 То вже ми й боїмось, що буде нам читати.
 Харцизи в пятьдесят збираються голів;
 Любови не шукай у пятьдесят років;
 Хто-ж пятьдесят рублів, сказати правду, має,
 Того любов сама по закутках шукає.

CIX.

У Юлії була честь, вірність і любов
 До Дон Альфонса; знов клялась вона і знов
 І обітницями й сьвятинями земними
 Перед небесними духами осяйними —
 До віку й провіку каблучки не скалять
 Супружньої, і всі низькі чувства прогнать;
 Та якось рученьку в Жуанову вложила
 Здалось їй, що свою правицю се накрила.

CX.

Байдуже їй про те; схилилася вона
 На рученьку праву, мов забажала сна,
 І видно, щось міцне сама в собі давила,
 Та й задавити вже була її несла...
 Чи розум-же то був — матусі покидать.
 На самоті таких, і все те зопсувать,
 Чого сама-ж вона так довго пульнувала!
 Моя тут іншій би розсудок показала.

CXI.

Рука, що у руді Жуановій була,
 Тайнственно тій знак злегесенька дала,
 Немов промовила: „Коли твое бажанне,
 Продовж мінутку ще своє ніжне держанне“.

І певно в неї тут була сьвята мечта
 Про те, що мудрі звать Платонська чистота.
 Вона б одскóчила, так як од скорпіона,
 Коли б їй щó прийшло на ум против Закона.

СХІІ.

Чи розумів Жуан язик любви німий?
 Та що він тут зробив, зробили б може й ми.
 Цїлує рученьку подячливим цїлунком,
 І рад він, і злякався перед своїм поступком.
 Лякливі ми, поки все те нам (новина)
 Зачервонїлась, та не супилась вона,
 Хотїла щось казать, та не могла озватись:
 Бо голос так ослаб, що годї й силкуватись.

СХІІІ.

Вже Сонечко зайшло, і Місяць молодий
 Зійшов.. Сей Молодик Дїявол підступний,
 Луною нас іого навчили в школі звати,
 Поети-ж чистою... Що за нечиста мати,
 І в Травні місяці, у найдовжезний день,
 Не роблять тільки Дам із чистих Баришень,
 Як пар у дві годив при Місяці ясному...
 І коїть се Луна по цїломудренóму!

СХІV.

Під сей небеспечний, тихий, солодкий час
 Душа розгорнецьця, немов трахида, в нас,
 Не знаємо й самі, що робицьця се з нами.
 Мечтами взявся ум, а серце пахоцáми
 Срібло тече поверх річóк, дерів, твердинь...
 Злодії під сей час псують багацько скринь —
 А серце мякне, мов той віск у воскобїйні,
 Забувши про замки, про всі на Сьвітї скринї.

СХV.

Отсе-ж і Юлія пів-обнята була...
 Гарячої руки відкинуть не змогла.
 А та рука нїжна так само трепетала,
 Як доно те, що на іому вона лежала.

І все таке байде : не думала, що в тім
 Шкодливє що було... то б скинула зовсім,
 А далій... Бог один то знає... Я жалкую
 Що й распочав писать... Отсе-ж уже німую.

CXVI.

Платоне! о Платоне! се-ж ти і протоптав
 Сю стежку, як свою фантазію складав, —
 Сю стежку до гріха скоромного, — більш інших
 Поетів і писак, стидких, найсоромніщих.
 Се проклятуца та накоїла мечта,
 Що вже тепер у нас непевна красота.
 Чи то-ж ти не вертій, не жмикрут був на Сьвітї?
 Та вже тебе й тоді держали у приміті.

CXVII.

І Юлія-ж ото втеряла голосок....
 Зітхала тільки... ну, та се їй не порок...
 І оченята — бач, сповнилися слезами...
 Коли б же дав їй Бог не мучитись гріхами!
 Вона-ж бо не пішла моралї навпакї :
 Вона і плачучи, пручалася таки, —
 Не дуже, правда, ну, та все таки шептала :
 „Нї, не дозволю, нї!“... тимчасом дозволяла.

CXVIII.

Росказують, що Ксеркс тим обіцяв грошву,
 Хто б видумав йому утїху ще нову,
 Трудна була його, та й вельми ще, задача,
 І бачу, псована була в Царюги вдача.
 Що-ж до моєї, я не вередливий Бард
 Хоч трошечки любви, уже й тому прерад.
 Од Сьвіта вже давно нічого не жадаю,
 Аби стара любов, я про нову не дбаю.

CXIX.

О Любощі! єсьте ви справді добра річ,
 Хоч певно, що за вас жде нас пекельна піч.
 У мене що весни зірвецьця обітниця,
 Що вже покаюся... Хибя-ж се не Жар-Птиця?

А все-ж бо я таки даю обіт новий,
 Що не зістануся останнім між людьми.
 І сором, і печаль — не схаменувесь і досі!
 Та ось іде зіма, покаюсь на морозі.

СХХ.

Тут Муза чистая зупиницьця моя...
 Ще чистша, не гнївись, Читателько, що я
 Свободи забажав: пристойна муза буде
 Од нині, як і всі пренепорочні люде.
 Свобода-ж у мене в Поезії самій,
 В нерегулярності, по школах залазній.
 Я Аристотеля за правила славлю,
 Нехай-же вибачить, як іноді злукавлю.

СХХІ.

Свобода, се моя надія, що мені
 Дозволять пропустити без повісти ті дні,
 Котрі вже уплили від шестого Іюня.
 Се той судьбовий день, що всі його — ба! й нуля
 Не видумав би я про порочку мою,
 Дарма що, мов вельблюд, Кастильску воду по.
 С того дня місяців є чотири прожилося,
 Моїй-же парочці мов уві сьні здалося...

СХХІІ.

Ще буде в нас про се.
 Приятно чути нам
 О півночі німій (як у воді Луна
 Миготить по під веслом) сьпівання гондоль гра
 На Адріятиці. Приятно бачить села,
 І в селах зустрічать вечірню зіроньку.
 Приятно слухати шептання вітроньку
 Між листєм садовим. Приятно дивуватись,
 Як в море Рай-дуга нагнулась визиратись.

СХХІІІ.

Приятно чуть свого гавкучого бровка,
 Як станем близитись до рідного кутка.
 Приятно знати, що тебе там визирають,
 І очі радістю назустріч засіяють.

Приятно виспатись під гомін голубків,
 Та й задрімати знов під дзюркіт бурчаків.
 Приятно цвиріньканнє пташаток,
 Говірку діточок, сьпіваннєчко дівчаток.

СХХІV.

Приятно бачити, як сьпілий виноград
 Поляже купами, зачервонїє сад.
 Приятно вирватись із пишних ресторанів
 Між прості хатоньки Грицьків, Харків, Степанів.
 Приятен скнирому з грошима казанок,
 Приятен батькові первородний синок.
 Приятно метитися, а й надто ще жіноцтву,
 Приятно обкрадять баштани парубоцтву.

СХХV.

Приятен спадок нам пісьля тіток-удів.
 Бездїтних, або як у сїмдесять годів
 Наш дядюшка помре; да сїмдесятьлітки
 Часом живуть за дві, за три й чотирі тітки.
 Живущі тяжко сї самітники сморшки.
 Тимчасом не дають нам дихати Жидки.
 Здається от-от-от старесенький дасть дуба!
 Ну, він живе, а в нас уже й копійка руба.

СХХVІ.

Приятно вкритися лавровим нам вінком,
 Аби не здобувать його тяжким трудом.
 Приятно перестать нам з недугом сваритись,
 А й надто, як шкода із ним сам на сам битись.
 Приятно попивать старезне нам вино,
 Таке, що вже давно оплачено воно.
 Приятно школу нам під старість споминати,
 Дарма, що вже про нас вона не хоче й знати.

СХХVІІ.

Та над усе таке, над все, що в сьвітї є,
 Коханнє перве — от сокровище моє!
 Се в мене благо з благ, як споминка Адама,
 Що первий з нас дознавсь, що се за слово, Дама,

Він древо мудрости великої струснув,
 І з разу розумом усю її збагнув :
 Збагнув, що хто огонь вкрав з Неба Прометеїв,
 Тому вже не треба ні яких епопείв.

СХХVІІІ.

Предивна чоловік і прехимерна твар ;
 З усього робить він якісь чудні дива.
 А й надто полюбив такі експерименти,
 Що б виявить своїх талантів документи :
 Наш продажі й перепродажі вік :
 І розум продає, і чувства чоловік.
 Почавши с правди, як даремно працює стратить,
 То зараз на базар олжу й обман провадить.

СХХІХ—СХХХІ.

.

СХХХІІ.

Се патентований на всякі трихи вік,
 Що б убиваючись спасався чоловік.
 На все в нас проповідь преблагонаміренна.
 Лихтар Деві давно вже прийняла Вселенна.
 Попід землею скрізь копайсь тепер, як хоч,
 Аби послухався Гумфрея точ у точ.
 А як до Полюса добємся Ледяного,
 Про що тоді бажать і Ватерльо другого !

СХХХІІІ.

Ми феномен чудний, чудний над всі дива.
 Подумаєш — болить од думки голова.
 Не густо знає хто, чого він справді хоче,
 А голову весь вік то сїм, то тим клопоче.
 І жаль, що радощі у нас ідуть за гріх,
 А часом навпаки... чи се-ж не людський сьміх ?
 До слави, власти, до багатства сягнувши,
 Дивись, уже й умер, умер, все те здобувши.

СXXXIV.

Що-ж далій з ними?

„А що-ж?“

Надобую вам ніч!

Я-ж на свою зверну історію знов річ.
Стояв уже Ноябр, повитий туманами,
І гори сивими здвигалися дідами.
Понадівали вже скрізь білі башлики —
Зверх синіх жупанів, рудих кобеняків.
А море по мисах п'яницею бурхало;
Тверезе-ж Сонечко о пятій спать лягало.

СXXXV.

Була хмарненька ніч, мовляли сторожі:
Ні місяця, ні Зір, вітри, мов ті сичі,
Пугикали кругом; в печах дрова горіли;
Семяне в теплоті жартуючи сиділи.
Є жартовливе щось в вечірньому огні:
Так весело, немов у літній день, міні.
Люблю я цв'іркуни, люблю й kota-воркота,
І кашу у гурті, як замкнено ворота.

СXXXVI.

Були вже обляги; і Юл'я лягла,
І певно спала... як у двері почала
Стучать юрма людей, що й мертвих би збудила,
Коли б не підняла їх з гробів Божа сила.
Се-ж справді так було... читали ми не раз;
І певно буде знов — найменше один раз...
Було заднено, та грукали безбожно
Кулаччем, чобітьми, і хтось кричав тревожно.

СXXXVII.

„Ой Боженьку! Мадам! се-ж Пап до нас присьпів,
І з ним пів города усяких гультаїв!
О, хто-ж коли чував про лишенько такеє!
Я-ж добре стерегла, все эле їм і лихеє!

Відеуньмо засовку в віконці: вже йдуть!
 Уже вони в сїнях і ось, ось будуть тут!
 Ще встигне утекти... Не гаймось ні мінати,
 Не вельми високо в садовину стрібнути“.

CXXXVIII

Тим часом Дон Альфонс до жіночки приєшпів
 С тарчами і людьми в великому числі.
 І друзі й слуги, все були нарód жонатий,
 То й не вагались сну такої турбувати
 Ледачої жони, що вмів с підтишка
 У роги мужа вбрать, мов залигать бика.
 Се болієть прилипка, нехай їй цур та пек!
 Як не скарать одну, всі будуть не в беспек.

CXXXIX.

Я не скажу вам, як у голову прийшло
 Альфонсові, що тут не ладне щось було.
 Но тільки Панові вельможного колїна
 Не личило робить гіркого з себе хріна,
 І лобурякою вломитись до жони,
 Мов до продажниці, Господь нас борони!
 Оружний люд кругом поставити на чату,
 І довести всім, що голова в його рогата.

CXL.

О, бідна Юлія! Метнувшись, мов зо сну
 (Я не казав про сон), мов бачить сатану,
 Із ляку плакала, кричала, верещала...
 Антонія-ж її постелю перебгала,
 Неначе б то й сама схопилась тільки що...
 Хотїла показать — не знаю вже про що —
 Буцім вони у двох в тих бебехах лежали,
 Служебка с Панею, і злякані дріжали.

CXLI.

Но Панї Юлія й Антонія її
 Здавались, ні би се безвинні жінки дві,
 Лякаючись мерців, а й надто грубіянства,
 Вважали, що 'дного вдвох нічого бояцьця

Покіль надійде час, що вернецьця їх Пан
 І скаже, скинувши з себе новий жупан :
 „Моє коханне! я гостей покинув первий,
 Що б не тревожити твої ніжменькі нерви“.

СХLII.

Альфоне і Юлія знайшли таки свій глас :
 „Альфоне! що се єсть? що в голові у вас?
 Чи ви сказилися?... О! лучче б я умерла,
 Нїж мене таке чудовище пожерло...
 Що сталося тобі о півночі? чи впивсь,
 Чи справді, мов той чорт, на старості скрутивсь?
 Як сьмієш ти мене до іншого рівняти?
 Шукай, шукай кругом!“...

— „Я-ж і прийшов шукати“.

СХLIII.

Шукав: шукали скрізь в кутках і закутках,
 На вікнах, по кутї, по скринях, по шафах,
 Знайшли там шуплаття доволі і білизни,
 Хусток, напірначів, панчіх у готовизні,
 Помади, натирок усяких і духів,
 Що інші панїї приважують панів,
 Ще інші й шпагами шукаючи штирхали,
 Багацько ширмочок і дверець попеували.

СХLIV.

Сьвітили й під кровать, і там щось ізнайшли,
 Да не того вони шукать сюди прийшли.
 Зирнули й за вікно, та нї! не видко сьлїду...
 Земля мовчить про все, що втне сусїд сусїду.
 Тодї одно 'дному дивились у лице,
 І дивна річ — нїхто не догадавсь іще,
 Замість під ліжку веїм хилятись-зазирати,
 Не лучче б, зверху що лежить, поміркувати?

СХLV.

Тимчасом Юліїн язык нїже не спав.
 Шукай, шукайте всі! (кричав і верещав.)

Ще мало я обид забутих дізнала
 От на що з дикарем на рушнику стояла!
 От на що сопуна такого я терпіла,
 С таким невірою обідала і снила!
 Та зась уже міні тепер так допикати,
 Коли у Шпанщині є судді і палати!

CXLVI.

„Так, Дон Альфонсе, так! Чи вже не муж мені.
 Гадала марно я старому сатані...
 Чи то-ж у шістьдесять годів таке чинити,
 Що б чесну жінчину прилюдно соромити!
 Чи шістьдесять, чи більш, мені се все одно,
 А тільки як тобі приснилося воно?
 Невдячний лобуре, зрадливий гайдамако,
 Як сьмів ти думати про мене так, сїпако?!

CXLVII.

„Хиба-ж отсе на те зреклась своїх я прав,
 Що б який схочу піп мені гріхи прощав,
 Я вибрала собі старенького, глухого,
 Що інша й глянуть чи хотїла б на такого.
 Отсе-ж і той мене ніколи не картав,
 Хвалив за чистоту, ба й дивом дивував:
 Бо думав: я не замужна, а ще дївую...
 Та знав би, як би взяв за себе похитную.

CXLVIII.

„Хиба-ж отсе на те Cortejo*) я зробилась
 Що б від тебе добра такого здобулась?
 Хиба-ж отсе на те я тільки і ходила
 До церкви, на балі, та на бичачі бїйла?
 Хиба на те я геть ганяла всіх моїх
 Зітхателїв, та не старих, а молодих?
 Хиба-ж Альжирського я графа не прогнала?
 І се, що б від тебе тяжку наругу мала?!

*) Cortejo в Шпанщині те, що Car ulier servanta в Італії.

CXLIX.

Каццані Musico три місяці мені
 Сьпівав, а я йому : „О, ні! ні, ні, ні, ні!“
 А Коріяні граф прозвав мене „Мадона
 Єдина чистая між Гишпанками Донна“,
 А скілько Руських і вельможних Англичан!
 Граф Строган закохавсь в мені, мов той баран.
 А пер Ірляндський, Моунт, рубака знакомий твій,
 Убив себе з нудьги, почавши вельми пити.

CL.

„Я в себе бачила два бискупи в ногах...
 А Дюк Ічар-Мурло? А Дон Фернандо Жах?...
 І вірную жену ти шпетить не стидишся...
 Мабуть, ще молодик у морі не обмився.
 Дувуюсь, як ще ти мене не попобеш :
 Бо маєш до того півсотенний кортеж.
 О рицарі меча, прославленого боєм!
 Против вас женщина одна лежить героєм.

CLI.

„Дак от чого се ти ранесенько схопивсь!
 Що б як із справами в дорогу не спізнивсь,
 С тим стряпчим, що є тут с тобою вкупі бачу,
 Як ролю дурня він розпарує ледачу.
 Хоч вам обом за се годицьця дати ляща,
 Та заслужила й два пекельна ся душа :
 Бо чинить се про те ремество премемерзенне,
 А не є прихильности до тебе, чи до мене.

CLII.

„Коли для описей прийшов сей шпак сюди,
 Нехай все списує і має за труди.
 Лежить все до гори у спальні, мов на ринку,
 Як свині попадуть на бідолашню жінку.
 Чорнило і перо готове, і папір...
 Нехай пропише все на весь хрищений мір.
 Да тільки до нагих повинна бути шаноба“...
 Антонія-ж : „О я їм й очи вирву з лоба“.

CLIII.

— „От вам софи, а от стоїть вам туалѣт.
 Шукайте всюди. От іще вам і клозет...
 Велике кресло... От ще і камін. Шукайте:
 Там певно притаївсь прудивує: зазирайте!
 Я-ж хочу спать, да вже більш не гучить,
 Мене з служебкою, мов дурні, не будїть.
 Коли-ж ізнайдете той скарб, дак дайте знати:
 Хотїла й я б іюго, який він є вбачати.

CLIV.

„Тепер, Гидальгоньку, як на мене таку
 Неславу кинуту, тепер я вас прошу —
 Бувайте ввїчливі, такі, що б обявити:
 Кого ви думали у мене тут зловити?
 Як на імя іюго, на прозвище зовуть?
 Якого роду він? яку проходив путь?
 Вповаю, що коли мене вже так прийато,
 Дак хоч не без ума грїха на душу взято.

CLV.

„Ну, та хоч би не мав лїт шестидесяти,
 Як маєш сї годá моя утїхо, ти!
 В таких годах іюго не варто й убивати...
 Антонїє, подай міні води... Ридати
 Не варто справдї нам перед таким умом.
 Порочу слїзми я мого татунї дом.
 Чи думала Маман, що я на сьвіт родилась,
 Що б чорту лисому на іграшку згодилась,

CLVI.

„Чи, може, ви так до Антонїї ревні...
 Вона, як бачите, лежала при менї,
 Як ви вломилися є Татарською ордою...
 Дивїтєсь де хотя: грїха нема за мною.
 Да тїлько вже прошу — удруге підождать,
 Що б одягтися нам пристойно, время дать,
 І ваших мурз прийати так, як подобає
 В поважному дому, а не в Бакчисараю.

CLVII.

„Скінчила я своє, і вже ні слова більш!
 С коротких слів моїх вам буде розумніщ,
 Як чисте серденько мовчаннем покриває
 Ті кривди, що воно розкрити не жадає.
 Я вашій совісті зіставляю вас тепер.
 Коли б сей голос мій зо мною був умер,
 Що б на вкруги була мовчуща сумнопустка...
 Антоніо! знайди, де се до носа хустка?“

CLVIII.

Замовкла й кинулась на білі подушки...
 Блїда лежала, і, як блискавки яркі
 У хмарах сяють, так її блищали очі
 Крізь сльози, мов крізь дощ полудняної ночі.
 Покривалом м'яким на тих блїдих щоках
 Лежала туча кіє у буйних закрутках,
 А плечі, мов сьніги, крізь филі їх білїли,
 І лоня повняву зітхання ворушили.

CLIX.

Синьор Альфонсо наш стояв ні в тих, ні в сих.
 Антонія-ж пійшла кругом руїн своїх.
 Задравши кирпу, всіх очима зневажала,
 І Кожен Мирмидон готов був дати драла.
 Один страпчуга був, мов камінь, нерушим.
 Як древній той Ахит, зістався вірен він
 Альфонсові: бо знав, що всяка судня справа
 Про нього все одно, що на звірят облава.

CLX.

Він нюхав воздух і очицями моргав,
 А на Антонію є підзором позирав.
 Про репутації було йому байдуже.
 Аби почавсь процес про зле житте супруже,
 Не мав він жалоців до літ, ні до краси,
 Що хоч йому кажи, як хоч його проси.
 Не важив ані же вирокових насєлїдків,
 Аби по праву мав лічбу фальшивих сьвідків.

CLXI.

Но Дон Альфонсо наш стояв тепер, як пень,
 І, правду мовити, був дурень телепень.
 Обшаривши кутки і закутки домові
 В наругу жінці так, як личить козакові,
 Гіркими сам себе докорами картав,
 Докори жінчині своїми доповняв,
 А ті з годину, мов холодний дощ є під грому,
 На нього сипались... Така біда старому!

CLXII.

Попереду почав вибачки був кувать...
 Нічого 'пріч плачу, у ліжку не чувать.
 Зітхання потім, знак істерики, з'явились,
 І нерви в Юлії страшенно росходились.
 А з ними і дівки, супружня благодать...
 Таке там скоїлось, що трудно й росказать,
 Про жінку Іова згадав, і затрусився,
 Про Юлін рід згадав — усе терпіть рішився.

CLXIII.

Хотів був щось казати, да в мові заікався:
 Немудрі вибачки скувати сподівався.
 Аж тут Антонія казанне перебула,
 І вийти геть собі звичайно попросила,
 Боячись, що мадам з недуги ще й умре.
 Він буркнув „чорт її, чи біс, нехай бере!“
 Очима позирнув сюди-туди ще скрива,
 І мусив-же вчинить, про що його просила.

CLXIV.

З ним вийшла і його чиновницька орда.
 Стряпчуга пісьля всіх, і думав: „От біда!
 Зовсім була найшла на скивоки справа,
 Та попусувала все спокусниця лукава,
 Ще терєь коло дверей, щось видумать хотів,
 Аж лоб наморщений під шапкою потів,
 Та задуми його Антонія збагнула,
 І двері у його перед носом замкнула.

CLXV.

Не встигла ще замкнуть гаразд, як тут... о стид!...
 О гріх! о горенько! що за жіночий рід!
 Як вам таке робить, да берегти ще славу?
 Хиба-ж сей сьвіт осьльп, да й той ще не помалу?
 Всього дорожче нам неспятнене імя!...
 Та вернемось назад... Багацько маю я
 Казати: бо Жуан тут вискочив із ліжка...
 Трохи не задихнувь... Отсе-ж плигнув, як кішка.

CLXVI.

Де й як він був сховавсь, не вмію вам сказать...
 Хисткий і молодий, і верчика лежать
 Умів, і в три, мовляв, погібелі стулившись
 До двох таких Герген тісенько притулившись,
 Коли б же задихнувь там, де себе сховав,
 Про се не вельми б я, признатись, жалкував.
 Так лучче вмерти, ніж умер Клярене паниця,
 Що в бочці доброї мальвазії втопився.

CLXVII.

А знов і через те, що гріх він учинив,
 Котрий і Бог, і суд людський нам воспретив,
 По меншій мірі, що він распочав раненько...
 Та у шіснацьцять лїт не так-то ще важенько.
 Нас давить совість, як у шістьдесять годів,
 Тоді ми робимо рахунки всіх довгів,
 І бачимо, що геть чортаці задовжились,
 По горло у гріхах некельних утопились.

CLXVIII.

Не знаю, що й сказать вам про сю дивну річ,
 Хиба, згадаємо, що писано давніщ,
 В жидівській хроніці, як лікарі зреклися
 Своїх пилюль, і так за розум узялися,
 Що б цар Давид, що вже не грїла кров стара,
 Дівчину молоду взяв до свого одра.
 Да той одужав од припарочки такої,
 А сей не наложив трохи ба й головою.

CLXIX.

Що тут робити їм? Альфонсо ототот
 Постукає, як всіх тих дурнів візьме чорт.
 Антонія, хоч ти її печи нічого
 Не видумала б, як влизнуть від зла нового.
 А тут години за три, чи за чотирі й день
 Настане — забличить. Стояла, мов той пень.
 І Донна Юлія такі-ж мовчком мовчала.
 Блідими губками Жуана цілувала.

CLXX.

Устами Дон Жуан стрічав її уста.
 Топила рученьки тих кудрів густота,
 Що відкидав назад. І в ту страшню мінуту,
 Казав би ти, вони біду забули люту.
 Тоді Антонія з досадою до них,
 „Оце як раз пора! Попутає все гріх!“
 Шепнула, „Годі вже! Я паненя дурне
 Сховала у клозет, хай знає і мене.

CLXXI.

„Покиньте дурощі на іншу, кращу ніч,
 Хто панові доніє про таємничу річ?
 Що вийде із сього? Мене воно лякає...
 В цім хлопцеві сам біс у жмурки с чортом грає,
 Геть із несепілою хлопячою любовію!
 Не до хихикання тепер: тут пахне кровію.
 Він згубить голову, я втрачу коху службу,
 А ви, Мадам, усе — за сю скоромну дружбу.

CLXXII.

„Нехай би був хоч се високий прудивус
 Літ двацьцяти пяти (ще гаєцьця безвусе!)
 А то за се хлопя в такі сідати сані...
 Я вашого смаку не розумію, пані...
 (Боржій паниченку!) Пани буде вже туж-туж!
 Ну, от він під ключем; нехай приходить муж!
 До ранку, мо', ще сяк-так зможем відотхнути,
 (Гляди, Жуаноньку, що б там ще не заснути!“).

CLXXIII.

Тут Дон Альфонсо рип! уже один тепер,
 В Антонії язык, чи глас, затих-замер,
 Ще вешталась вона. Пан повелїв їй вийти,
 Против сього було вже нічого робити.
 Уже б тепер ніщо і їй не допомгло;
 Зіставшися вона б зробила тільки зло.
 Зирнувши на обох, вклонилась від порога,
 Згасила свічку, та й пішла собі небога.

CLXXIV.

Альфонсо зупинивсь і стоячи мовчав,
 А потім річ якусь вибачну роспочав.
 Він не оправдував нічого, що тут сталося,
 Що незвичайністю хоч у кого назвалося;
 Та в нього рації якісь про все були,
 Яких би і сто баб росплутать не змогли.
 Се те, що ми бувало давніх часів,
 Звемо в реториці — джерело викрутасів.

CLXXV.

Мовчала Юлія, дарма що на слова
 Словами сипати була се голова.
 Хто знає, чим її супружничок слабує,
 Та на одно словце пів сотні наготує.
 Нехай він що хотя верзе собі, реве,
 А все таки йому хоч трохи рот зажме,
 Як скаже: „одного, нехай я справді маю,
 А в тебе, дак аж трох коханок певно знаю“.

CLXXVI.

А Юлія таки і мала добрий ґрунт,
 Що б мужеві в горбд цеглину швиргонуть,
 Альфонсові жмурки з Інезою всі знали,
 То, хоч свої гріхи у серденьку й шептали...
 Та ні! се не воно: бо з себе їх труснуть
 Було їй все одно, що хусткою махнуть.
 А треба думати — їй жаль було Жуана,
 Що б не дізнавсь, яка лежить на неньці пляма.

CLXXVII.

Був ще один тут ґрунт, оце-ж їх стало й два :
 Про хлоню нї чичирк Альфонсові слова.
 Ревнуючи мовчав, який то був сїпака,
 Що в спальні заховавсь, мов злодій-гайдамака ?
 Він, правда, здорово у загадку втручавсь,
 І таємницю всяк пронюхав силкувавсь...
 Оце-ж тепер йому Інезу нагадати —
 Було б Жуана на тропак його послати.

CLXXVIII.

У делїкатному случаї натякнуть —
 Сього й доволї вже... Ні! й оком не змегнуть :
 Оце той такт (слівце і крадене й мізерне,
 Та бачте, всю строфу воно в мене підперло),
 Той такт, що жєнщину держить геть від тропи,
 Де факти на виду, мов на току снопи.
 Сї чарівницї так уміють нам олгати,
 Так се їм до лиця, що тільки цілувати !

CLXXIX.

Зачервонїєцьця, — ми й віри вже ймемо...
 Так, бачте, я чиню... бо звісно, мовчимо...
 Про всякий-же случай все нам оповідати,
 Було б се — і кінця їх мові не діждати.
 Як-же знеможуцьця, задишуцьця, зітхнуть,
 Понурять оченьки, слїзоньки блиснуть...
 Тодї ми миримось, ми і собі зітхаєм,
 А там... а там... а там... вечеряти сїдаєм.

CLXXX.

Скінчив Альфонсо річ, і вибачки просив...
 Дала її вона, на скілько стало сил,
 І зараз на його накинула покуту,
 Котра йому здалась тяжкою в ту мїниту :
 Бо в дешицї відказ був, як він нї благав.
 Мов перед раєм той Адам, так він стояв,
 І каюсь, і боживсь так не чинить во віки...
 Аж зирк! ге! що се тут? се пара черевиків!

CLXXXI.

Як! черевики? Що-ж? Їх носять в нас усі.
 Аби приходились Дамуні по носі.
 Та сї (о, як мінї се тяжко говорити!)
 Були такі, що їм Дамуні не носити...
 О Боже правий! О!... Побачив, ухопив,
 І знов себе в жалю ревнивому втопив.
 Альфонсо біснувався; стучали в нього зуби;
 Трусився, верещав, кусав зі злости губи.

CLXXXII.

Осатанїв, побіг шукать свого меча,
 А Юлія собі — в клозет по панича:
 „Втекай, Жуаноньку! Ой Боже-ж мій! ні слова!
 Дверей він не замкнув; тобі ся путь знакома.
 Ти часто ганками приходив... О, втекай!
 Ось ключ від садових дверей... Ох, поспішай!
 Я чую ступаннє Альфонса нависного...
 Ще сьвіт не скоро; ще на вулиці нікого“.

CLXXXIII.

Нїхто не скаже, що б се добре не було,
 Та шкода, що на ум пізенько вже прийшло.
 Пеню сю мусимо платити долї,
 Говорячи, що ми в сьвятій Господній волї.
 Мінута і Жуан доскочив до дверей;
 Ще хвилька, да й утік би з ганок і з сїней.
 Аж тут з мечем Альфонс. Жуан у бік метнувся
 Старий від кулака хисткого простягнувся.

CLXXXIV.

Тут сьвітло згасло, і вовтузились вони,
 Мов два чорти в ночі у неклї в сатани.
 Антонїя „івалт!“ кричить, а Юлія „рятуйте!“
 Та слуги змовились: „Самі собі воюйте“.
 „О! я помщусь, помщусь!“ Альфонсо верещав.
 Жуан, хоч молодий, ще завзятіщ гукав.
 Жадав кривавої, мов той козак роботи,
 І мучеником быть не мав ніже охоти.

CLXXXV.

Ще в купі с піхвою Альфонсів меч упав,
 І кожен ворога бив, як і в що попав.
 І добре, що Жуан меча того не бачив:
 Він був тепер такий запеклий і горячий,
 Що певно б ряту вже Альфонсо не топтав,
 С під кулаків його живий уже б не встав.
 О жєнщини! молю, самі себе щадїте,
 По чоловікові й коханку не вдовїйте!

CLXXXVI.

Альфонсо ворога задержать силкувавсь,
 А той душив його, і з рук у нього рвавсь,
 І кров (із носу кров) між ними проливалась.
 Земля під ними вже калюжею здавалась.
 Аж ось наш молодик старого стусонув,
 Відбіг останньої одежини, влизнув,
 Як древле Іосип... Тут мовчком я замовкаю:
 Бо більш нічим уже обох не порівняю.

CLXXXVII.

Тоді вже тільки хтось із ліхтарем прибїг,
 І предиковинний в саду зуздрів ночлїг.
 Антонїя пластом в істериці лежала,
 А Юлїя собі обмерла, мов конала.
 Альфонсо спиною оберся об рундук.
 Валялися шматки одежини навкруг.
 Кров на землі; чужі ступні, та й більш нічого,
 Жуан замкнув бігом і сад ще у старого.

CLXXXVIII.

Тут піснї сїй кінець. Чи то-ж іще єспівать,
 Як голий хлопець біг до дому ночувать?
 Ніч-мати: все вона, мовляв кобзар, покриє:
 Чи серденько горить жаданєм, чи занє.
 Скандал, всім до смаку, розливсь на другій день,
 І с тиждень тільки й чув усяк телень! телень!
 Альфонсо про розвод трубив по всему сьвіту,
 З рогами влїз до нас і в Аглицьку газету.

CLXXXIX.

.....

СХС.

Інеза-ж — що робить? Що б одвернути в бік
Шкандал, якого ще не бачив чоловік
У Шпанщинї, пісьля ненавидних Вандалів,
Дала сьвятий обїт, помимо трибуналів,
Спалити воску пуд в золочених сьвічках
Перед Пречистою на древнїх олтарях,
С поради-ж баб, сінка послала аж у Кадиксе,
Що б він кудись одплив, до Юлїї не надивсь.

СХСІ.

Казали, що Жуан скрізь буде мандрувать.
Де б міг нову мораль найкращу здобувать,
Найбільш у Франції, в Італїї, де всюди —
Знаходять джерело її статечні люде.
А Юлїя пїйшла в черницях вік кінчать, —
З якими душками, се може кожен знать
З її писання, що перед собою маєм,
І публицї його в науку прочитаєм.

СХСІІ.

„Мінї, казали, що ти від`їжджаєш... О!
Розумно, добре се, а все-ж гірке воно.
Не маю більше прав на серце молодее...
Моє — до віку вже, мов лїтечко хмурнеє.
Лобити гаряче — єдина в мене річ,
Про що нудьга весь день, про що журба всю ніч.
Пишу вам прихватком...

Коли побачиш пляму,
Се не сльоза: я вже не плачу, тільки вяну.

СХСІІІ.

„Любила я й люблю... За сю мою любов
Втеряла статок, честь, спасїння... стигне кров!
Повагу сьвітову й мою; та й не жалкую:
Ти памятку менї зїставив дорогою,

Дорожчу над усе в моім щоденнім сні.
 Коли-ж згадаю гріх... се не хвала мені.
 Себе картаю більш, ніж хто на світі інший;
 Тебе-ж я не виню, мій милий, наймиліший!

СХСІV.

„У вас, мужчин, любов, се річ переходна,
 А в нас вся жизнь і всі одрадоці вона.
 Про вас царські дворі, та латері військові,
 Церкви з владичтвами, інтереса торгові,
 Гординя, слава, меч, високі сани:
 Все те сягає вам до серця глибини,
 А нам одну любов, коханнє дано знати:
 Любити, втратити, любити і знов теряти.

СХСV.

„Ти будеш в радощах і в гордощах ходити;
 Тебе любитимуть і многих ти любить.
 Про мене-ж на землі — у серденьку ховати
 Мій сором і печаль... Все зможу поконати,
 Та як міні моє коханнєчко забути?
 Як з горенька мого глибокого зірнути?
 Люблю, як перше... ох! і тим прощай! прощай!
 Люби мене... ні, се дурниця... та нехай.

СХСVІ.

„Я вся одна любов, любов і слабота.
 Яка була колись, і по сей день все та.
 Як перш і по сей день з душею кров буяє,
 Мов філя на морі, що вітер пориває.
 Жіноцьке серденько! не зможеш ти забути.
 Сьліпуєш у всьому, єдина в тебе путь.
 Як стрілка Полюса во віки не покине,
 Так серце до свого коханого знай лине.

СХСVІІ.

„Не мушу більш писать... Про що більш говорить?
 Та й гаюсь на сей лист печатку наложити.
 Змогла б я все вчинити, все, що вчинила б інша:
 Моя мізерія вже б не зробилась гірша.

І дня б я одного такого не жила,
Коли б людей печаль вбивала, як стріла.
Отсе-ж я довго ще с печаллю буду битись,
І все перенесу, що б за тебе молитись“.

СХСVIII.

Письмо на золотообрізному було
Папері писане тонесеньким пером.
І рученька її білесенька дріжала,
Як над огнем сургуч, над свічкою держала.
Однак гірку сльозу вона впинила й тут.
Печать — геліотроп: „Elle vous suit par tout“.
Се motto різано на білім сердолику,
Сургуч був первий сорт: не відпаде до віку.

СХСIX.

Такий Жуанів був починок на віку.
Ще, може, розкажу пригоду й не таку.
Та мусять присуд свій письменні люде дати,
(Їх ласку за перо на шапці буду мати,
Не більше горя й їх письменницький каприз :
І в гору не здіймує, і не спущує у низ.)
Отсе-ж почувємо й побачимо, як люде
Вподівають; мо 'ще така тетрадь їм буде.

СС—ССXII.

.....

ССXIII.

Спогляньте, в триццять лїт вже сивий я увесь,
(А в сорок і снїжком притрусить ще Зевес;
Та спроможує таки парик собі купити.)
Вже літечко моє не буде зеленїти.)
Проциндрив я його в квітчастому маю.
Шкода гукать-вертать назад весну мою!
Ростринькав капітал, завбожїв я душею...
Не зиятися міні над жизнью, над землею.

ССХІV.

Ніколи на мене не зійде, мов роса.
 Та сьвіжота, й ума і серденька краса,
 Що з усього, що ми любовно обіймаєм,
 Всі почуття нові і гарні висекаєм,
 І в серці дбаємо, як бжілка в вульні мед.
 О ні! не взнати вже, що знав я наперед:
 Бо не с природи ми ті солодощі брали,
 Ми солодощами природи надихали.

ССХV.

Ніколи, серденько, ніколи вже тобі
 Не бути Козмосом у всій моїй судбі, —
 Ні вічним джерелом блаженства вже не бути,
 Ні пеклом, — ямою усіх надій отрути.
 О, ні! погинули всі мрії, всі мечти.
 Тепер холодне, хоч єси й не гірше ти.
 Я проміняв чувства на вважливий розсудок,
 Хоч Бог те знає, як він тут знайшов притулок.

ССХVІ.

Минули дні мої гарячої любви...
 Всі чарі дівоньки, і жінки і вдови, —
 Вдови найменш, — з мене безумного не зроблять.
 Незгіден я тепер таке життє вести.
 Взаємністю мене з ума їм не звести.
 Зроблюсь паницею: се панський звичай давній...
 Ні, скнарою! се більш до старощів пристане.

ССХVІІ.

Амбіція була мій ідол; він розбивсь
 Перед жертівнями утїхи і нудьги.
 Вони-ж мінї такий покинули впоминок,
 Що я над тим собі міркую під озимок,
 І, мов та голова в Бакона мідяна,
 Товчу: „Єсть і було й пройшло“*), від сна до сна.

*) Чернець Бакон зробив, мовляли, колись мідяну голову таку, що знай товкла слова: „Время єсть, время було, время пройшло“, та через недогляд упала вона с по-стументу і розбилась у друзки.

Блискучу провесїнь, мою заїли нимфи.
Я серце на страсті потратив, ум — на рифми.

ССХVІІІ.

Чого ми хочемо від слави? Що б сповнить
Листок непевного паперу, мудра хїть!
Силкуємось зійти в жару, в самообмана
На гору, хоч її вершина й у туманї.
Про се поет свою „півношницю — свѣчу“
Знай палить, і герой вбиває до схочу,
Як-же потлїє все, — мов на одну досаду,
Зістанецьця імя, чи бють у слави ззаду.

ССХІХ.

Я философію, сказати, що люблю,
І часто сам собі, пречасто говорю:
„Уви! ми родимось на те, що б нам умерти.
Про смерть ми родимось, що б їй було що жерти.
Нелюбо весну нам вітрами поминать.
Коли б родились знов, знов смерти треба ждять.
Подякуймо-ж богам за наші дні хорощі,
Читаймо біблїю, лічімо добре гроші.

ССХХІ.

Та годї вже менї читателя нудить,
І зо сну книгаря, купця мого будить.
Коли одно 'дного ми добре зрозуміли,
Ще перед нами дні, або годи й неділи.
Тепер за дозволом, поет вам руку дасть,
І попрощається, скінчить свою напасьт.
Я б раяв, що б усї по моєму робили:
І публїку свою, і книгаря щадили.

ССХХІІ.

Конець першій пісьнї.

B-88

2002

B 88

1980

1989/1